

Wilfred Scholten, ***Mooie Barend. Biografie van B.W. Biesheuvel 1920-2001*** (Amsterdam, Bert Bakker, 2012, 816 pp., ISBN 978 90 3513 427 0).

Barend Biesheuvel ‘had het allemaal’: lengte (1,97 meter), charisma, vaardigheden en ambitie. Hij werd niet voor niets ‘mooie Barend’ genoemd. De boerenzoon uit de Haarlemmermeer kon innemend en ontwapenend zijn. Hij kon spreken voor boeren, burgers en buitenlui. De traditionele achterban van zijn partij, de Anti-Revolutionaire Partij, won hij voor zich met een stevige ‘Tale Kanaäns’. Progressieve jongeren wist hij te paaien met evangelische bevlogenheid.

Mooie Barend, de dissertatie waarop de journalist Wilfred Scholten in mei 2012 aan de VU promoveerde, is een nauwgezette reconstructie van Biesheuvels carrière. Als Kamerlid vanaf 1956 maakte hij snel naam als landbouwspecialist. Als minister van Landbouw in de kabinetten-Marijnen, -Cals en -Zijlstra (1963-1967) oogstte hij lof voor zijn beleid. Ook journalisten waren onder de indruk van de bewindsman die zo openhartig met hen omging, vaak met een glas bier in de hand in perscentrum Nieuwspoort. Als vanzelf leek deze ‘moderne pragmatische en af en toe wat opportunistische politicus’ af te stevenen op het premierschap. Dat viel hem dan ook ten deel toen hij in 1971 aantrad aan het hoofd van een kabinet van KVP, ARP, CHU, VVD en DS’70. In *Mooie Barend* staan drie zaken centraal: Biesheuvels rol in de geschiedenis van de ARP, zijn leiderschap en manier van werken en, ten slotte, de roemloze ondergang van Biesheuvels ‘superkabinet’ in 1972, nauwelijks een jaar na de beëdiging.

Het vereist enig uithoudingsvermogen deze dikke biografie – ruim 800 bladzijden – te lezen. De fijnproever zal veel van de gedetailleerde uitweidingen niet willen missen, maar soms graaft de auteur wel erg diep in kwesties waarover ofwel weinig nieuws te melden valt (zoals de Irene-affaire) of waarin Biesheuvel geen belangrijke rol speelde (zoals de Nieuw-Guineakwestie, en de val van het kabinet-Marijnen in 1965). Jammer is ook dat de auteur er vooral op uit is zijn eigen verhaal te vertellen, ongeacht het werk van anderen. Als hij bijvoorbeeld voor de ARP-geschiedenis had voortgebouwd op de studie van Jan-Jaap van den Berg, *Deining. Koers en karakter van de ARP, 1956-1970* (1999), had Scholten minder ‘meer-van-hetzelfde’ geboden en tegelijkertijd Biesheuvels rol duidelijker kunnen aangeven. Nu blijft onduidelijk wat de ARP in 1966-1969 heeft behoeft voor een scheuring tussen radicalen en traditionelen. Was dat Biesheuvels tactisch manoeuvreren of lag dat, zoals Van den Berg meent, aan de partijcultuur: het gevoel van onderlinge verbondenheid

binnen de ARP en de goede betrekkingen tussen partijtop en radicalen? Ook op het tweede centrale punt in de biografie – het leiderschap – ontwijkt Scholten de discussie met andere historici. Kan men Biesheuvel scharen onder de ‘wegwerp-premiers’ zoals Henk te Velde doet in zijn *Stijlen van leiderschap* (2002)? En in hoeverre hoorde hij bij de gematigde leiders die, zoals James Kennedy betoogt in zijn *Nieuw Babylon in aanbouw* (1995), de culturele omwenteling in Nederland in de jaren zestig min of meer aanstuurde? Overigens gaat Scholten bij de mislukking van het kabinet-Biesheuvel wèl nader in op wat daarover in de literatuur is gezegd. Alleen doet hij dat als ‘nabeschouwing’ in het laatste van de vier hoofdstukken die over de val gaan. Hierdoor is er nogal wat overlap. Een strakkere redactie had de herhalingen kunnen voorkomen. Scholten is ook niet altijd even precies in zijn formuleringen. Werd Biesheuvel in de ARP-fractie in de eerste jaren ‘nog enigszins op afstand gehouden’ (62) of hoorde hij ‘meteen al bij de gearriveerde Kamerleden’ (63)? Was Biesheuvel als lid van het Europees Parlement ‘elke maand’ in Straatsburg (81) of was hij daar ‘niet erg vaak’ (83) te vinden?

Deze kanttekeningen nemen niet weg dat *Mooie Barend* een geslaagde biografie is. Scholten doet zichzelf tekort door in de inleiding te waarschuwen dat ‘het persoonlijke’ slechts sporadisch ter sprake komt. Inderdaad blijft Biesheuvels gezinsleven op de achtergrond, maar over wat de man dreef en – vooral – hoe hij in de praktijk van alle dag te werk ging, krijgt de lezer een fraai beeld. Hierbij maakt de auteur uitstekend gebruik van zijn mooie bronnenmateriaal – de dagboeken en notities van Biesheuvel. Die stelden hem in staat ook de schaduwkanten van het karakter van zijn held te schetsen. De ARP-leider kon maar moeilijk samenwerken en was bij kritiek lichtgeraakt. Dan werd ‘de calculerende regelaar’ plotseling emotioneel en roekeloos en liep hij vast in zijn starheid. Scholten schrijft dit toe aan een fundamentele onzekerheid. Biesheuvel zag zich als een gewone boerenjongen op wie de gereformeerde elite (‘de VU-hoogleraren’) neerkeek. ‘Ze gunnen me het niet’, was een veelgehoorde klacht.

Op beslissende momenten speelde deze grilligheid Biesheuvel parten. Zoals bij de kabinetsformatie in 1967 toen hij – met steun van de KVP – aantrad als formateur. Het regeerakkoord voor de coalitie van KVP, ARP, CHU en VVD was door Zijlstra al opgesteld. Biesheuvel hoefde alleen nog de ministersploeg samen te stellen, maar overspeelde zijn hand en bruiskeerde de KVP. Wat zo eenvoudig leek, werd een onoplosbare puzzel. Scholten laat aan de hand van zijn bronnenmateriaal knap zien hoe de formateur de weg kwijtraakte: het denkproces werd chaotischer en de aantekeningen in zijn kladblok werden steeds rommeliger. Biesheuvel had zijn invloed ernstig overschat. Na zijn terugtreden formeerde de KVP’er Piet de Jong in korte tijd een kabinet. Biesheuvel krabbelde snel weer op. Als fractievoorzitter in de Tweede Kamer viel hij op door zijn onafhankelijke opstelling tegenover het nieuwe kabinet. Tegelijkertijd werkte hij aan de samenwerking tussen de drie confessionele partijen, KVP, CHU en ARP. Maar opnieuw ging hij spectaculair in de fout. Zijn tweede grote misrekening maakte de ARP-leider in november 1969 met zijn verzet tegen de belastingplannen van VVD-minister Witteveen.

Op het laatste moment moest hij bakzeil halen. Hoongelach van de oppositiebankjes was zijn deel. 'Biesheuvel bukt voor Witteveen', riep Den Uyl.

De grootste nederlaag leed Biesheuvel als minister-president. Zijn kabinet was verdeeld over de noodzakelijke bezuinigingen in de begroting voor 1973, maar de uiteindelijke val schrijft Scholten overtuigend toe aan de premier. Allereerst beschouwde hij Drees jr. als een politieke amateur en deed hij weinig om zijn relatie met de DS'70-voorman te verbeteren. Ten tweede bleek Biesheuvel geen goed voorzitter. Hij liet de kabinetsvergaderingen eindeloos voortduren en schoof de beslissing voor zich uit waardoor de irritatie toenam. In het voorjaar 1972 glipte de zaak uit zijn handen en schoot hij weer 'in de kramp'. Biesheuvel 'verschrompelde tot een figurant die de voorzittershamer nauwelijks meer beroerde' (485). Uiteindelijk forceerde hij een beslissing die de bewindslieden van DS'70 onmogelijk konden aanvaarden. Terecht concludeert Scholten dat – hoe gedetailleerd een regeerakkoord ook moge zijn en hoe sterk de ministers ook mogen ogen – uiteindelijk vooral de sfeer in het kabinet telt.

De *fall-out* van de crisis was aanzienlijk: de prille christendemocratische samenwerking was ondermijnd en de weg naar samenwerking met de PvdA werd geopend. De ARP was meteen verdeeld over de vraag of nu 'over links' moest worden geregeerd. Om dat te voorkomen bracht Biesheuvel alles in stelling. Tevergeefs. Formateur Burger maakte handig gebruik van de verdeeldheid onder de confessionelen. De ARP-fractie en het partijbestuur kozen tegen hun partijleider. Aldus kwam in 1973 het kabinet-Den Uyl tot stand. Biesheuvels droom spatte uiteen. 'De eens zo joviale, spitse en zelfverzekerde leider van de antirevolutionairen' werd 'een wrokkige gelijkhebber' (632). Met veel aplomb verliet hij de politiek.

Al met al geeft *Mooie Barend* niet alleen goed inzicht in het handelen van de hoofdpersoon, maar schetst – vanuit de ARP-hoek – ook een mooi beeld van de Nederlandse politiek in het tijdsgewricht tussen de Nacht van Schmelzer en de komst van het kabinet-Den Uyl.

J.W.L. Brouwer, Radboud Universiteit Nijmegen